

Sygn. akt V KK 22/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 marca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Eugeniusz Wildowicz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Michał Laskowski

SSN Rafał Malarski

Protokolant Katarzyna Wełpa

na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w sprawie **I. I. Sp. z o.o. z siedzibą we W.**

wobec której – na podstawie art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (tekst jedn. Dz. U. z 2015 r., poz. 1212 ze zm.) - orzeczono karę pieniężną po rozpoznaniu w Izbie Karnej w dniu 17 marca 2016 r., kasacji, wniesionej przez Prokuratora Generalnego na korzyść ukaranej od wyroku Sądu Rejonowego we W.

z dnia 28 października 2008 r.,

I. uchyla zaskarżony wyrok i uniewinnia podmiot zbiorowy I. I.Sp. z o.o. z siedzibą we W.;

II. obciąża Skarb Państwa kosztami procesu w sprawie.

UZASADNIENIE

Wyrokiem zaocznym z dnia 31 stycznia 2008 r., sygn. akt XII Ks .../07, Sąd Rejonowy we W. uznał oskarżonego P. B. za winnego popełnienia przestępstwa skarbowego z art. 77 § 2 k.k.s. w zw. z art. 6 § 2 k.k.s. w zw. z art. 9 § 3 k.k.s.,

polegającego na tym, że w okresie od 20 stycznia 2006 r. do 20 stycznia 2007 r. we W. zajmując się sprawami gospodarczymi płatnika I. I. Sp. z o.o. jako prezes zarządu, działając w ramach czynu ciągłego, nie wpłacił na rachunek Urzędu Skarbowego we W. pobranych zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych za okres od grudnia 2005 r. do grudnia 2006 r. w łącznej kwocie 16140 zł i za to skazał go na karę grzywny w wymiarze 60 stawek dziennych po 50 zł każda. Na podstawie art. 24 § 1 k.k.s. za karę grzywny wymierzoną oskarżonemu uczynił w całości odpowiedzialną posiłkowo I. I. Sp. z o.o. z siedzibą we W.

W dniu 12 czerwca 2008 r. Prokurator Okręgowy we W. skierował do Sądu Rejonowego we W. wniosek - na podstawie art. 27 ust. 1 i art. 3 pkt 1, art. 4 i art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz. U. nr 197 poz. 1661 ze zm. – dalej: u.o.p.z.) - o pociągnięcie podmiotu zbiorowego I. I. Sp. z o.o. z siedzibą we W. do odpowiedzialności za czyn zabroniony pod groźbą kary, tj. przestępstwo skarbowe z art. 77 § 2 k.k.s. w zw. z art. 6 § 2 k.k.s. w zw. z art. 9 § 3 k.k.s. popełnione przez P. B. pełniącego funkcję prezesa zarządu spółki.

Wyrokiem z dnia 28 października 2008 r., sygn. akt XII K .../08, Sąd Rejonowy we W. na podstawie art. 3 i 4 u.o.p.z., pociągnął podmiot zbiorowy I. I. Sp. z o.o. z siedzibą we W. do odpowiedzialności za czyn zabroniony działającego w imieniu i w interesie tego podmiotu prezesa zarządu spółki – P. B., którego prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego z dnia 31 stycznia 2008 r., w sprawie XII Ks .../07, uznano winnym popełnienia czynu z art. 77 § 2 k.k.s. w zw. z art. 6 § 2 k.k.s. w zw. z art. 9 § 3 k.k.s. i na podstawie art. 7 ust. 1 u.o.p.z. orzekł wobec I. I. Sp. z o.o. z siedzibą we W. karę pieniężną w wysokości 1000 zł. Na podstawie art. 8 ust. 1 pkt 2 u.o.p.z. orzekł wobec I. I. Sp. z o.o. z siedzibą we W. przepadek korzyści majątkowej pochodzącej z czynu zabronionego w wysokości 5759 zł.

Powyższy wyrok nie został zaskarżony przez żadną ze stron i uprawomocnił się w dniu 5 listopada 2008 r.

Od powyższego wyroku kasację na korzyść podmiotu zbiorowego I. I. Sp. z o.o. wniosł Prokurator Generalny zarzucając rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisu prawa materialnego, tj. art. 5 u.o.p.z., poprzez wyrażenie błędnego poglądu prawnego, że przepis ten mógł być podstawą

odpowiedzialności podmiotu zbiorowego „I. I.” Sp. z.o.o. z siedzibą we W. za czyn zabroniony pod groźbą kary, popełniony przez P. B., będącego prezesem zarządu zajmującym się sprawami gospodarczymi Spółki.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu we W.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jest oczywiście zasadna.

Postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego i orzeczenie tej odpowiedzialności zgodnie z ustawą z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (tekst jedn. Dz. U. z 2015 r., poz. 1212 ze zm. – dalej: u.o.p.z.) – w brzmieniu tej ustawy w okresie od dnia 5 października 2005 r. (Dz.U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1492) do dnia 13 listopada 2011 r. (Dz.U. z 2011 r. Nr 191, poz. 1135), mogło nastąpić jedynie wtedy, gdy zostały łącznie spełnione następujące przesłanki:

- I. bezsprzecznie ustalono, że jednostka organizacyjna mieści się w ustawowej definicji podmiotu zbiorowego zawartej w art. 2 u.o.p.z.;
- II. czyn zabroniony został popełniony przez jedną z osób, wymienionych w art. 3 u.o.p.z., zgodnie z którym podmiot zbiorowy podlega odpowiedzialności za czyn zabroniony, którym jest zachowanie osoby fizycznej:
 1. działającej w imieniu lub w interesie podmiotu zbiorowego w ramach uprawnienia lub obowiązku do jego reprezentowania, podejmowania w jego imieniu decyzji lub wykonywania kontroli wewnętrznej albo przy przekroczeniu tego uprawnienia lub niedopełnieniu tego obowiązku (art. 3 ust. 1 u.o.p.z.),
 2. dopuszczonej do działania w wyniku przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków przez osobę, o której mowa w pkt 1 (art. 3 ust. 2 u.o.p.z.),
 3. działającej w imieniu lub w interesie podmiotu zbiorowego, za zgodą lub wiedzą osoby, o której mowa w pkt 1 (art. 3 ust. 3 u.o.p.z.);
- III. zachowanie osoby, o której mowa w art. 3 u.o.p.z. stanowiło czyn zabroniony wymieniony enumeratywnie w art. 16 u.o.p.z. i niosło z sobą skutek w

postaci faktycznego uzyskania lub możliwości uzyskania korzyści, nawet niemajątkowej, przez podmiot zbiorowy (art. 12 u.o.p.z.);

- IV. fakt popełnienia czynu zabronionego wymienionego w art. 16 u.o.p.z., przez osobę o której mowa w art. 3 u.o.p.z., został potwierdzony prawomocnym wyrokiem skazującym tę osobę, wyrokiem warunkowo umarzającym wobec niej postępowanie karne albo postępowanie w sprawie o przestępstwo skarbowe, orzeczeniem o udzieleniu tej osobie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności albo orzeczeniem sądu o umorzeniu przeciwko niej postępowania z powodu okoliczności wyłączającej ukaranie sprawcy (art. 4 u.o.p.z.);
- V. do popełnienia czynu zabronionego doszło w następstwie co najmniej braku należytej staranności w wyborze osoby fizycznej, o której mowa w art. 3 pkt 2 lub 3, lub co najmniej braku należytego nadzoru nad tą osobą - ze strony organu lub przedstawiciela podmiotu zbiorowego (art. 5 u.o.p.z.).

W rozpoznawanej sprawie wskazane przesłanki, warunkujące odpowiedzialność podmiotu zbiorowego na mocy ustawy z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary, zostały spełnione jedynie częściowo.

O ile bowiem niewątpliwym jest, że spółka z ograniczoną odpowiedzialnością I. I. jest podmiotem zbiorowym w rozumieniu art. 2 u.o.p.z., a prezes zarządu tej spółki – P. B. – jest osobą fizyczną, o której mowa w art. 3 ust. 1 u.o.p.z., zaś zachowanie przypisane mu prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego we W. z dnia 28 października 2008 r. stanowi czyn zabroniony wymieniony w art. 16 ust. 2 pkt 1 u.o.p.z. i niesie ze sobą skutek w postaci faktycznego uzyskania lub możliwości uzyskania korzyści przez podmiot zbiorowy (art. 12 u.o.p.z.), to nie sposób uznać, że w realiach sprawy doszło również do ziszczenia się ostatniej z przesłanek warunkujących odpowiedzialność podmiotu zbiorowego, zawartej w art. 5 u.o.p.z.

Przepis art. 5 u.o.p.z. w brzmieniu ustalonym nowelą z dnia 28 lipca 2005 r. i obowiązującym w okresie od dnia 5 października 2005 r. (Dz.U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1492) do dnia 13 listopada 2011 r. (Dz.U. z 2011 r. Nr 191, poz. 1135), odnosił przesłankę zawinienia jedynie do osób wymienionych w art. 3 ust. 2 i 3 ustawy. W

odniesieniu do tych osób podmiot zbiorowy mógł zatem ponosić winę w ich wyborze lub w nadzorze nad nimi. Nie stanowiło natomiast przesłanki nałożenia odpowiedzialności na podmiot zbiorowy popełnienie czynu zabronionego przez inne osoby, w tym wymienione w pkt 1 art. 3 ustawy, a więc przez osoby, które w strukturze podmiotu zbiorowego działają w imieniu lub w interesie podmiotu zbiorowego i w ramach własnego uprawnienia lub obowiązku - a więc w odniesieniu do spółek prawa handlowego, w tym spółki z o.o. - prezesi i członkowie organów zarządzających tych podmiotów (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 11 kwietnia 2011 r., V KK 57/11, LEX nr 794533; z dnia 7 marca 2012 r., III KK 265/11, LEX nr 1163199; z dnia 18 października 2011 r., IV KK 276/11, LEX nr 1027192; z dnia 11 kwietnia 2011 r., V KK 27/11, OSNKW 2011/9/77; z dnia 3 września 2015 r., V KK 268/15, Legalis; z dnia 17 lutego 2015 r., V KK 7/15, Legalis; z dnia 28 stycznia 2015 r., V KK 457/14, Legalis; z dnia 4 września 2014 r., V KK 254/14, Legalis; z dnia 11 marca 2014 r., V KK 13/14, Legalis). Pominięcie w art. 5 u.o.p.z. przesłanki własnej odpowiedzialności podmiotu zbiorowego za czyny osób wskazanych w art. 3 pkt 1 u.o.p.z., przy niewprowadzeniu jakichkolwiek innych zasad odpowiedzialności podmiotu za działania osób nim zarządzających, spowodowało brak możliwości pociągnięcia podmiotu zbiorowego do odpowiedzialności za czyny zabronione tej kategorii osób (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2009 r., IV KK 427/08, OSNKW 2009/7/57).

Trafnie więc skarżący podnosi, że Sąd Rejonowy we W. orzekając o odpowiedzialności podmiotu zbiorowego I. I. Sp. z o.o. z siedzibą we W. za czyn zabroniony pod groźbą kary, popełniony przez P. B., działającego w imieniu i na rzecz Spółki jako prezes zarządu, dopuścił się rażącej obrazy przepisu art. 5 u.o.p.z., w brzmieniu obowiązującym w czasie orzekania, która miała istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia. Dlatego zachodziła konieczność uchylecia zaskarżonego wyroku.

W orzecznictwie sporna jest natomiast postać tzw. orzeczenia następczego, jakie w takim wypadku należy wydać. W niektórych orzeczeniach wyrażono pogląd, że w sytuacji braku przesłanek obciążenia podmiotu zbiorowego odpowiedzialnością na podstawie ustawy z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary,

winno dojść do oddalenia wniosku o pociągnięcie podmiotu zbiorowego do odpowiedzialności, a jednocześnie – z uwagi na treść art. 537 § 2 k.p.k. – w takich sprawach brak możliwości wydania orzeczenia reformatoryjnego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 25 czerwca 2013 r., V KK 93/13, LEX nr 1331406; z dnia 18 września 2013 r., V KK 187/13, LEX nr 1363453). W innych zaś judykatach wyrażano przekonanie o konieczności wydania w takiej sytuacji orzeczenia uniewinniającego podmiot zbiorowy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 4 lipca 2013 r., V KK 149/13, LEX nr 1335662; z dnia 5 grudnia 2013 r., V KK 335/13, LEX nr 1405164).

Sąd Najwyższy, rozpoznający niniejszą sprawę, opowiedział się za koncepcją dopuszczającą wydanie wyroku uniewinniającego w stosunku do podmiotu zbiorowego dzielając w tym zakresie wszechstronną i wyczerpującą argumentację przedstawioną w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z 4 lipca 2013 r., V KK 149/13.

W konsekwencji Sąd Najwyższy stwierdzając, że przypisanie odpowiedzialności podmiotowi zbiorowemu było oczywiście niesłusznie, uchylił zaskarżony kasacją wyrok z dnia 28 października 2008 r. i na podstawie art. 537 § 2 k.p.k. w zw. z art. 22 u.o.p.z., uniewinnił podmiot zbiorowy I. I. Sp. z o.o. z siedzibą we W. od przypisanej mu odpowiedzialności. Podkreślić należy, że zawarty w kasacji Prokuratora Generalnego wniosek o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania nie był wiążący, ani też nie uniemożliwiał uwzględnienie kasacji w trybie art. 535 § 5 k.p.k. Sąd Najwyższy związany jest bowiem jedynie granicami zaskarżenia i podniesionych zarzutów, nie zaś także wnioskami o sposobie rozstrzygnięcia sądu kasacyjnego.

Kierując się powyższą argumentacją Sąd Najwyższy orzekł, jak na wstępie. Orzeczenie o kosztach uzasadnia treść art. 632 pkt 2 k.p.k.